

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Konstituční revoluce v Persii a konec Qádžárovců

Michal Vysloužil

Plzeň

2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra Blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Konstituční revoluce v Persii a konec Qádžárovců

Michal Vysloužil

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Tomková

Katedra Blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, ... 2012

.....

Obsah

1 ÚVOD.....	6
2 HISTORICKÉ POZADÍ.....	7
2.1 Qadžárovská Persie.....	7
2.2 Sociální a etnické aspekty.....	8
2.3 Vměšování a zahraniční vlivy	12
3 REVOLUCE 1905.....	15
3.1 Příčiny revoluce a její vypuknutí.....	15
3.1.1 Od vzniku parlamentu po jeho první zrušení.....	18
3.2 Ústava a madžles.....	19
3.3 Smlouva o rozdělení Persie.....	21
4 OBČANSKÁ VÁLKA 1908.....	21
4.1 Šáhův převrat.....	22
4.2 Ohniska odporu.....	23
4.3 Stabilizace do 1. sv. v.....	24
4.3.1 Morgan Shuster.....	26
5 SVĚTOVÁ VÁLKA A ZMĚNA KRÁLOVSKÉ DYNASTIE.....	27
5.1 Světová válka.....	28
5.2 Britské snahy o protektorát 1919.....	30
5.3 Pád Qadžárovců a nástup dynastie Pahlaví.....	32

6 ZÁVĚR.....	32
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	36
8 RESUMÉ.....	39
9 PŘÍLOHY.....	40

1 ÚVOD

Na území dnešního Íránu se od starověku nacházela Perská říše. V průběhu své dlouhé historie tento státní útvar mnohokrát změnil své hranice. Docházelo zde k častému střídání vládnoucích dynastií a změnám v politické sféře.

V průběhu historie se Perská říše mnohokrát ocitla pod cizí nadvládou. Převážně se však jednalo o přechodná období, ve kterých byla politická síla říše oslabena. V posledních třech stech letech byla Persie jedním z mála mimoevropských států, které si udrželi svůj status alespoň částečné nezávislosti i v dobách kolonialismu.

V roce 1794 se na perský trůn dostala dynastie Qádžárovců. V průběhu jejich vlády se Perská říše částečně dostala pod vliv evropských mocností. Konkrétně se jednalo o Velkou Británii a carské Rusko. Vliv který byl ze strany těchto států vyvíjen na politiku Persie, byl natolik silný, že se mnohdy o její samostatnosti dá silně pochybovat. K celkové ztrátě individuálního statusu Perské říše však nedošlo. Právě těch několik okamžiků, kdy se tak mohlo stát popisují ve své práci.

Rysy jaké v sobě nese průběh a tvář revoluce v Persii nelze srovnávat s podobou evropských revolucí, ačkoli se její tvůrci nechali inspirovat konceptem Francouzské revoluce z let 1789-1799. Při bližším pohledu, je možné nalézt hned několik zásadně odlišných faktorů. Zejména se jedná o silnou etnickou rozmanitost, kterou lze v oblastech bývalé Persie pozorovat i dnes. Značná kulturní, jazyková a místy i náboženská odlišnost je způsobena prolínáním hranic teritorií jednotlivých skupin, které jednotlivé oblasti obývají již po staletí. To všechno dodnes ovlivňuje vnitropolitické dění na území Persie. Konstituční revoluce však přinesla do země zásadní změnu infrastruktury a poměrů. Před sto lety byl proto tento faktor mnohem markantnější.

Konstituční revoluce vypukla v Persii protože šáhova absolutistická vláda soustavně decimovala zemi pod nátlakem koloniálních mocností.

Negativní dopad šáhových politických rozhodnutí a zákonů, pocítili všechny vrstvy obyvatelstva. Na tuto situaci se snažilo revoluční hnutí reagovat vytvořením ústavy, která by šáhovu absolutní moc omezila. Vytvoření parlamentu mělo pak dbát na dodržování ústavy a skrze schvalování zákonů rozhodovat o budoucnosti a směřování země. To samotné však nestačilo. Situace v zemi byla díky celkové vnitřní rozmanitosti mnohem složitější. Nestačilo navíc omezit jen šáhovu moc, ale také zbavit se zahraničního vlivu, který se snažil Persii roztrhat. Shodou okolností a složitého sledu okolností, plného zvrátů se tak nestalo a Persie těžkou dobu začátku století přestála.

2 HISTORICKÉ POZADÍ

K bližšímu porozumění revolučních tendencí by bylo za hodno se alespoň zevrubně seznámit s Persií, jak vypadala ve druhé polovině devatenáctého století, tedy před vypuknutím revoluce.

Abychom pochopili proč revoluce vypukla, co k ní obyvatele Perské říše vedlo, je potřeba vědět, jak fungoval státní aparát a jaké byli v Persii poměry mezi obyvatelstvem

2.1 Qadžárovská Persie

Dynastie Qadžárovců začala psát Perské dějiny v roce 1774, kdy se dostal k moci Aqá Mohammad (vládnul do roku 1797). Po něm se u moci vystřídalo celkem sedm panovníků z této rodové linie, než byla jejich vláda v roce 1925 zrušena parlamentem. Kmen Qadžárovců pocházel z *Mazanderánu*. Qadžárovský styl vlády a ostatně i systém fungování celé země, byl typicky feudalistický, jako ve středověké Evropě (Abrahamian, 2008: 24; Axworthy, 2009: 128-148).

Fungování státu bylo opřeno o absolutistického monarchu, jehož slovo bylo zákonem. Šáhovi¹ býval ku pomoci premiér. Nezřídka se však stávalo, že se panovník svého premiéra zbavil a vládl sám. Vláda tradičně fungovala v podstatě bez byrokratického aparátu. Teprve šáh Náséroddín (1848-1896) za sebou zanechal nástin centrální vlády. Ta byla složená z několika ministerstev. Prvních pět ministerstev bylo nových a formálně existovala jen na papíře. Jednalo se o ministerstva vnitra, pošty a telegrafu, vzdělávání a dotací, veřejné práce, krásných umění a obchodu. Ministerstva války, financí, zahraničních věcí a spravedlnosti existovala již předtím. Postrádaly však oblastní zastoupení, placené zaměstnance a jakékoli stálé záznamy. Jednotliví ministři byli tedy ministry jen z titulu a fakticky neměli žádnou moc a na chodu státu se podíleli jen minimálně, pokud vůbec. Jednalo se spíše o dědičné tituly (Abrahamian, 2008: 1-9).

Vicekrál Indie lord Curzon (1899-1905) odhadoval příjem perské státní pokladny na něco málo přes 8 miliónů dolarů. 80 procent z toho měla tvořit pozemková daň. Zbylých 20 procent plynulo z telegrafu a mincoven. Většinu těchto peněz utratil dvůr na svoje penze, kavalerii, gardu reprezentaci a podobně. Na armádu zbylo jen 9,36 procent. Což také vysvětluje zaostalost a vojenskou neúspěšnost perské armády ve druhé polovině vlády Qadžárovské dynastie.

Vybírání daní však bylo spíše "soukromou záležitostí" jednotlivých místodržících, kteří sídlili v největším městě, pod které patřilo okolí. Země byla, pro výběr daní rozdělena do osmatřiceti regionů až do roku 1910, kdy proběhla reforma zákona a počet regionů byl snížen na osmnáct. Daně byly vybírány každý Nový rok (*nowrúz*), tradičně o jarní rovnodennosti (Abrahamian, 2008: 9-10).

2.2 Sociální a etnické aspekty

Persie je rozsáhlé území na kterém žije velké množství různých národů. Etnická a jazyková rozmanitost země hrála v celé její historii

---

¹ Šáh je perské slovo pro krále.

významnou roli a stejně tomu bylo během konstituční revoluce. Vládnoucí turkická dynastie Qadžárovců byla trnem v oku národům s arijskými kořeny. I další turkické národy se chtěly osamostatnit, jelikož je Qadžárovská despotie příliš svazovala. Nespokojenost byla znatelná i přesto, že Qadžárovci jsou součástí turkické větve.

Podstatně hlubší byl svár mezi kočovnými a polokočovnými kmeny a již usedlými národy. Spor byl navíc podpořen dlouhou dobou trvání. Aspekty usedlosti nebyly vázány na etnicitu, takže celý problém byl z mnoha pohledů hlubší.

Otázka náboženské příslušnosti je rovněž komplikovanější a značně obsáhlá. Vedle původního perského Zoroastrismu², zde měla kořeny i silná židovská komunita, Arménští křesťané a nově vzniklá sekta bábistů³. Největší zastoupení a celkový vliv však měl jednoznačně islám. Na území Persie byla a je nejrozšířenější šíitská forma islámu, konkrétně směr *Usúlí*. Tento směr aplikuje téměř na každou problematiku lidského konání *idžtihád*, čímž se rozumí racionální stanovisko, opřené o teologické studium. K *idžtihádu* mohou dospět jen někteří duchovní, kteří pak získávají titul *modžtahedů*. Ti nejmoudřejší a nejrespektovanější z nich pak získávají další vzletné titulatury, jako například *hodždžatolislám*, *ájatolláh* nebo dokonce Velký *ájatolláh*, což odkazuje na jisté hierarchické uspořádání mezi duchovními, se silnými kořeny. "*Soutěživost v získávání těchto hodností vytvořila jakousi "inflaci" titulů, čím více duchovních dosahovalo původních pozic, tím více nových a významnějších hodností vznikalo.*" Každý šíitský muslim si mohl vybrat jednoho z žijících *modžtahedů* a následovat jeho vzor. Z toho přirozeně plyne autoritativně silný vliv duchovních, kteří svými výklady podporovali živého ducha islámské víry.

V Perské říši měli v době vlády Qadžárovců duchovní pozici jakési opozice k šáhově vládě. Právě to bylo jedním z důvodů, odpojení části

² Zoroastrismus je monoteistické náboženství, sahající svými kořeny až hluboko do starověku. (Klíma Otakar, 2002, *Zarathuštra*).

³ Šíitská sekta. Stoupenci Bábismu věří, že Báb (od slova brána) je prostředníkem, mezi lidem a skrytým imámem. (http://bahai-library.com/maceoin_deconstructing_sharia 24.3. 2012; Abrahamian, 2008: 19).

modžtahedů od konstitučního hnutí. Pod tíhou demokracie by totiž ztratili značnou část své moci.

Jelikož je v šíitském islámu, znatelná hierarchie pro posty duchovních, byla rivalita mezi nimi poměrně častá. Tyto spory se projevovaly všech sférách jejich vlivu. Za *modžtahedy* se stavěli *Ájatolláhové* z tradičních náboženských center, jakými jsou již po staletí Qom, Mašhad či Nadžef, který byl tehdy nejdůležitější a značně vlivným centrem.

Pozice duchovních a jejich vliv na politiku byly vždy silné a jejich názory byly brány velice vážně a s velkou dávkou společenského respektu. Právě společnost vytvářela svými postoji ideální půdu pro vliv duchovenstva.

Na začátku dvacátého století žilo na území Perské říše přibližně dvanáct miliónů obyvatel. Zhruba dvacet až třicet procent z nich žilo kočovným, nebo polokočovným stylem života. Mezi největší kočovné kmeny patřily Qaškájové (turkické etnikum) a Bachtijárové (západoíránské etnikum). Díky poměrně řídkému zalidnění oblasti, byly jednotlivé kmeny a národy rozdrobeny do malých a uzavřených komunit s vlastní strukturou, hierarchií a mnohdy i s vlastní, soběstačnou ekonomikou. Naproti tomu žila spousta kmenů zcela usedlým stylem života. Například kmeny Kurdů obývaly rozsáhlá údolí *Kermánšáhu* a západního Ázerbajdžánu. Arabové žili rovněž usedlým stylem života v okolí Perského zálivu. Ze sedmdesáti procent usedlého obyvatelstva žilo však přímo ve městech jen dvacet procent populace. Největší, a přirozeně také hlavní, město Perské říše, Teherán, mělo 200 tisíc obyvatel. Druhý největší byl Tabríz se svými sto deseti tisíci. Další tradiční velká města jako Šíráz, Esfahán, Qom, Jazd nebo Mašhad měla mezi dvaceti až osmdesáti tisíci obyvatel (Abrahamian, 2008: 21-29).

Konstituční revoluce byla svým způsobem konceptuálně marxistická. Šlo o třídní rozpor, který se projevil když přesáhl únosnou mez a napříč protnul celé společenské spektrum. Společnost v Persii na

začátku minulého století bychom mohli rozdělit na vyšší třídu Vládnoucích: Qadžárovci, dvůr, úředníci, guvernéri a armáda, kteří byli povětšinou loajální šáhovy. Střední městskou třídu malých a velkých obchodníků a podnikatelů *bázáru*⁴ spolu s duchovenstvem, včetně studentů teologie, a venkov; zahrnující usídlené zemědělské obyvatelstvo i kočovné a polokočovné kmeny. Marxistický koncept zde tedy nemá klasickou formu, v Persii neexistovalo něco, jako dělnická třída či typický proletariát. Za tuto třídu by se však dal dosadit *bázár*, který zahrnuje obchodníky i malé řemeslníky. Tato třída byla koncesemi a jejich dopadem nejvíce postihnuta. Duchovenstvo se v Marxově teorii nevyskytuje vůbec. V perských dějinách se ale jedná o neopomenutelný faktor. Nešlo jen o veliký vliv, který duchovní v Persii mají celkově. Podstatné je také silné propojení duchovních a *bázáru*. Obchodníci a předáci *bázáru* byli povětšinou zbožní muslimové, kteří mimo jiné například často financovali stavby a opravy jednotlivých mešit. V rámci *idžtihádu* pak následovali jednotlivé *modžtahedy*, čímž se zpětně projevoval vliv duchovních. (Katouzian, 2006: 36-38).

Ani jedna z těchto "tříd" nesouhlasila s přítomností cizích vojsk v zemi. Všechny složky společnosti se také týkaly nevýhodné půjčky a zejména koncese⁵, jejichž dopad na sobě silně cítili. Každá třída si také přála pevnou a legitimní vládu, která by tyto podstatné otázky (přežití celé země a společnosti) dokázala řešit přinejmenším efektivněji.

Pro Íránskou společnost je typické, že se, se společným cílem, spojí několik různých názorových, etnických, či společenských vrstev, které na začátku táhnou za jeden provaz, ale ve chvíli kdy dosáhnou prvního společného cíle, se zcela rozštěpí na jednotlivé zájmové frakce, které se navzájem začnou hádat, bojovat spolu a likvidovat se. Což můžeme vidět jak například na dění kolem tabákové koncese⁶, později v budoucnu během snah o znárodnění ropy v padesátých letech, kdy byla

⁴ V překladu znamená trh. Jednalo se o významnou složku Perské ekonomiky.

⁵ Koncese je dohoda o výsadním právu na obchod s určitým artiklem, výstavbu, těžbu apod (<http://dictionary.reference.com/browse/concession>, 26.4.2012).

⁶ Viz následující podkapitola.

pro znárodnění takřka celá veřejnost, nebo i na revoluci v roce 1979, kde se spojilo několik různých politických frakcí, zahrnující ortodoxní i umírněné islámské strany, demokratickou i sociální stranu a v neposlední řadě také kurdskou národní stranu. Přičemž následné soupeření jednotlivých stran po dosažení společného cíle bylo patrné zejména po roce 1979 (<http://libcom.org/history/1978-1979-the-iranian-revolution>;

http://www.iranchamber.com/history/islamic_revolution/revolution_and_iran_after1979_1.php).

2.3 Vměšování a zahraniční vlivy

Qádžárovský dvůr byl po celou dobu své vlády modifikován myšlenkami zahraničních delegátů, kteří ve velké míře upravovali směr působení perské politiky.

Na běh perské historie měly v 19. století největší vliv, v té době s Perskou říší sousedící, evropské mocnosti. Jednalo se o carské Rusko na severu a Britskou Indii na východě. S oběma měla Persie velmi komplikované vztahy. Británie se snažila o zabezpečení Indie formou spojenectví s Persií, zejména proti výbojům z Afghánistánu. Později začala chápat Persii jako nárazníkový stát mezi Indií a Ruskem. Vztahy se nakonec přeformovaly skrze zájem o nerostné bohatství až k pokusu o vytvoření protektorátu v roce 1919. S podstatně agresivnějším Ruskem měla Persie od začátku ostřejší vztahy. V roce 1801 ztratila Persie ve válce tradiční území Gruzie a v několika dalších válkách ztratila v první polovině 19. století celé území Kavkazu až po dnešní hranice (Axworthy, 2009: 137-139).

Neustálý kolotoč podivných spojenectví a stupňujícího se tlaku, svým způsobem brzdil Persii ve vývoji. Spojenci se sice vždy zavazovali k vojenské a hospodářské spolupráci. Nestálost těchto spojenectví však nechávala tyto tendence vyznívat do prázdna (Axworthy, 2009: 146-149).

*"Perské hospodářství prošlo v uplynulých desetiletích proměnami, při nichž reagovalo na stále intenzivnější pronikání zahraničního obchodu. Domácí produkty nebyly schopny konkurovat levnému dovozu a zemědělství se přeorientovalo na vývozní artikl (např. bavlnu a opium). Klesající objem domácí potravinové produkce přispěl k několika devastujícím hladomorům, zvláště v letech 1870-1871, kdy podle odhadů vymřela až polovina populace."*⁷

Země byla neustále tlačena k přijetí různých zahraničních koncesí. Mezi nejdůležitější, které nejvíce ovlivnily další dění v Persii byla koncese z roku 1872. Tehdy byl šáh dotlačen svým ministrem k přijetí Reuterovy koncese na výstavbu železnice přes celou Persii. Koncese také obsahovala rozsáhlé těžařské a průmyslové plány. Na první pohled velmi výhodný projekt ale obsahoval značná privilegia cizincům.

Proti koncesi se okamžitě vyhradilo Rusko, až byla nakonec šáhem zrušena. Povinnost vrátit 40 000 liber které za ni obdržel, však představovala značný problém. Proto byla nakonec nabídnuta Reuterovi možnost náhradní koncese na vybudování Perské Imperiální banky s výsadním právem na tisk papírových bankovek. Ta byla již v pořádku schválena a došlo k její realizaci (Axworthy, 2009: 147).

Další a jistě ještě důležitější koncesi získal William Knox D'Arcy. Tato koncese se týkala průzkumu potenciálních ropných nalezišť na jihozápadě země u perského zálivu a na severu u Kaspického moře. Jednalo se o možnost udělení výsadního práva na těžbu, zpracování a prodej ropy, zemního plynu a asfaltu na příštích šedesát let. Přijata byla v roce 1901. D'Arcy od té doby hledal ropu až do roku 1908. Tehdy opravu těžby schopná ložiska konečně našel (Abrahamian, 2008: 39; 55).

V té době ještě neměla ropa takový význam jako v dnešní době. Proto se šáh spokojil s pouhými 20 tisíci liber a příslibem šestnácti procent z případných zisků D'Arcyho společnosti (Axworthy, 2009:151; <http://www.iranicaonline.org/articles/darcy-william-knox>).

⁷ Axworthy, 2009: 147.

Za zmínku jistě stojí ještě jedna starší, takzvaná Tabáková, koncese, kterou udělil předchozí šáh Náseroddín (1848-1896) Britům v roce 1890. Díky této koncesi získali Britové v podstatě monopol na obchod s tabákem, jeho nákup, prodej i export. Na následujícím dění lze vidět, jaký měli v Persii duchovní vliv. Díky koncesi se tabák začal prodávat za fixní ceny, což poškozovalo jak pěstitele tabáku, tak obchodníky *bázáru*. Díky provázanosti jednotlivých vrstev perské společnosti a také díky telegrafu se rozšířily protesty po celé zemi. Po mnohých demonstracích, při kterých došlo několikrát i ke střelbě, vydal *modžtahed* Hadží Mírzá Hasan Šírází *fatvu* (náboženské nařízení) vybízející k bojkotu tabákových výrobků. Respektujíc tuto *fatvu* přestali Peršané kouřit, čímž se projevila autorita duchovních. Šáh musel nakonec koncesi zrušit, čímž však uvalil na zemi obrovský dluh (Axworthy, 2009: 148-149; Abrahamian, 2008: 38-39).

Skrze koncese a řadu různých finančních půjček se cizí vliv na Persii postupně zvyšoval, až nakonec přerostl ve stálou přítomnost cizích vojsk. Počátek ruských vojenských jednotek v zemi se dá datovat do roku 1879. Po povstání v Teheránu si šáh Náseroddín (1848-1896) objednal u Rusů zřízení elitní jezdecké jednotky. Vznikla tak kozácká brigáda, která byla po dalších asi čtyřicet let nejelitnější složkou armády. Velení zajišťovali po celou dobu ruští důstojníci, což na jednu stranu podporovalo loajalitu kozáků šáhovi. Na stranu druhou se ale kozácká brigáda stala přímým prvkem ruského vlivu a jeho vynucování v zemi. (Axworthy, 2009: 147).

Zahraniční koncese však nakonec přeci jen přinesly Persii také něco užitečného. Byly postaveny cesty a telegraf, v Esfahánu dokonce továrna na koberce. Belgičané, kteří se rozhodli pro neutralitu mezi Británií a Ruskem vybudovali nejen železniční trať z Teheránu do blízké svatyně Abdal Azím⁸, ale také tramvaj a městské osvětlení v Teheránu, cukrovar a sklárnu. Persie tedy na koncesích alespoň něco vydělala (Abrahamian, 2008: 39).

⁸ Protože Rusové ani Britové si navzájem nechtěli dovolit stavbu železnice z obavy přesunu nepřátelských vojsk. V té době se jednalo o jedinou železnici v zemi.

3 REVOLUCE 1905

Díky všem útlakům obyvatelstva, silnému zahraničnímu vlivu a despotii vypukla v roce 1905 v Persii revoluce. Za cíl si dali vůdci revoluce především omezení moci šáha, protože v jeho počínání viděli úpadek a zadlužování země, které by mohlo vést k jejímu pádu a porobě, čemuž chtěli zabránit.

Šáhovu moc chtěli omezit vytvořením ústavy podle evropských vzorů a parlamentu, který by dohlížel na její dodržování. Počátky revoluce byly úspěšné. Parlament se nakonec sešel, ústavu vytvořil a ratifikoval.

K dalšímu průběhu revoluce se nemálo přičinili zahraniční mocnosti, které měli zájem o Perské území a nerostné bohatství. Chtěly si proto Persii rozdělit mezi sebe, zcela bez ohledu na to, co se uvnitř této země dělo.

3.1 Příčiny revoluce a její vypuknutí

Vypuknutí revoluce mělo poměrně dlouhou předehru. Šáh Mozaffaroddín (1896-1907) trpěl řadou nemocí ještě před svou korunovací. Během své vlády byl potom kritizován za své nákladné pobyty v Evropě, kde se ze svých nemocí léčil. Nelehkou situaci země se snažil řešit premiér Amínoddoule. Jedním z jeho nejvýznamnějších kroků bylo zmírnění cenzury, díky němuž začal vzrůstat počet vydávaných periodik a bylo možno vytvářet politické spolky a uskupení. Ruku v ruce s tím se samozřejmě zvýšila kritika vlády. Amínoddoule také prosadil školské reformy a vznik mnoha kulturních a vzdělávacích institucí, které byly mimovládní a finančně stát příliš nevysilovaly. Mozaffaroddínův dvůr byl sice pro státní pokladnu velkou zátěží, ale i tak se dařilo rozpočet, až na dluh ze zrušené tabákové koncese, držet celkem na uzdě. Premiér chtěl pro ozdravení finanční situace pozvat do země belgické finanční poradce. Byl ale odvolán a na jeho místo nastoupil nový premiér

Amínossoltán, který šel víceméně v jeho stopách. Na post ministra financí dosadil Belgičana Josepha Nause. Ten se však, zejména pro *bázár*, příliš populárním nestal. Cla se stále navyšovala, cizinci ale platili míň než Peršané, což brzdilo domácí ekonomiku. Duchovní pak kritizovali vznik sekulárních škol, díky kterým ztráceli vliv (Axworthy, 2009: 151).

Díky četným koncesím, které šáh přijal, ať již pod nátlakem nebo z nerozvážnosti, se stala Persie ekonomicky a hospodářsky závislou na okolních státech. Většinu běžných spotřebních věcí a potravin nahradil dovoz. Ze strany mocností (Rusko a Velká Británie) docházelo k systematické likvidaci perské ekonomiky. Investice byly dost velké na to, aby převýšily místní ekonomické snahy, zároveň ovšem nebyly natolik markantní, aby země "začala vzkvétat" (Abrahamian, 2008: 39).

Problém se projevil v roce 1905, když vypukla Rusko-japonská válka. Tisíce kilometrů vzdálený konflikt nemohl Persii na první pohled ovlivnit. Opak byl ale pravdou. Omezený dovoz potravin z Ruska, ruku v ruce se špatnou úrodou v zemi, způsobil potravinovou krizi, díky které se nemístně zvedly ceny všech potravin. V některých případech i více než o polovinu. Zdražení potravin se dotklo celé země a nevynechalo ani dvůr. Šáh se snažil na Rusku vymáhat další půjčku. Bylo mu nabídnuto 350 tisíc britských liber s podmínkou, že Rusové budou velet perské armádě. Šáh to pochopitelně nemohl akceptovat a tak nabídku odmítl. Situaci se pak rozhodl vyřešit po svém. Pozdržel platby věřitelům a navýšil domácí cla, čímž však jen zvýšil tlak na *bázár*. Mimo jiné také pozastavil platby duchovenstvu. Šáhovo řešení vzniklé situace, za kterou v očích veřejnosti nesl zodpovědnost, bylo poněkud nešťastné. Opozice, kterou duchovní vůči šáhovi tradičně drželi se rozrostla o celou střední třídu. Poslední kapku do pomyslného džbánu trpělivosti rozčílenému obyvatelstvu přidal teheránský guvernér, který nechal potrestat movitého předáka *bázáru* bitím na chodidla za přemrštěné ceny. Postižený obchodník, zbožný muslim, který financoval opravy celého tržiště a významných mešit se hájil tím, že cena je prostě vysoká a on na zboží

neměl žádný zisk. Nebylo mu to však nic platné. (Axworthy, 2009: 151-153).

V důsledku těchto všech událostí, v prosinci roku 1905, během svátků *Moharramu*⁹ vypukla v Teheránu demonstrace. Do čela dvou tisícového davu se postavili duchovní Abdolláh Behbahání a Sajjed Tabátabá'í, kteří tak v podstatě odstartovali konstituční revoluci. Demonstrující požadovali odvolání zmíněného guvernéra, odvolání belgického ministra financí Nause a zřízení takzvaného "Domu spravedlnosti", který měl chránit lid před špatnou vládou, na kterou by si zde mohl stěžovat, a zároveň dohlížet na dodržování islámského práva. Demonstrující si z počátku nikdo nevšímal. Teprve po měsíční stávce bázáru byly jejich požadavky ministerským předsedou Ejnoddoule šáhovým jménem verbálně akceptovány. Bylo to však pouhé gesto, kterým měl být dav umlčen a měla být odvrácena hrozba vzpoury kozáků, kterým nebyl vyplácen žold. Toto verbální akceptování však vypadalo v praxi tak, že Ejnoddoule pouze zvýšil nátlak na veřejnost i duchovní a následující pouliční nepokoje tvrdě potlačoval (Axworthy, 2009: 151-153).

Duchovenstvo na protest v červnu roku 1906 odešlo do Qomu, tradičního íránského duchovního centra. Spousta nižších duchovních a obyčejných lidí odešlo do bližšího Golhaku. Celkem z hlavního města odešlo na dva tisíce lidí. Představy o "Domu spravedlnosti" začaly mimo Teherán nabývat s postupem času ostřejších rozměrů. Do Qomu navíc putovaly dopisy s požadavky, návrhy a nápady na všemožné změny a reformy ze všech částí země. V krátkém čase byl šáhu Mozaffaroddínovi zaslán požadavek na vytvoření ústavy a parlamentu. Šáh přislíbil vznik ústavy již v srpnu téhož roku a již 7. října byl otevřen *madžles*, perský parlament, který se hned pustil do práce na těžkém úkolu sepsání ústavy. Ta byla vytvořena podle a belgického vzoru a byla ratifikována 30. prosince 1906, od kdy byla v platnosti v podstatě celých

---

⁹ První měsíc islámského lunárního kalendáře. Desátý *Moharram* je pak výročím bitvy u Karbalá, pro šíitské muslimy je to jeden z nejvýznamnějších svátků roku.

následujících sedmdesát tři let, tedy až do islámské revoluce v roce 1979.

3.1.1 Od vzniku parlamentu po jeho první zrušení

Šáh Mozaffaroddín si nové ústavy moc neužil. Zemřel čtyři dny po ratifikaci, 3. ledna 1907. Novým šáhem byl 9. ledna korunován jeho syn, Mírzá Mohammad Alí (1907-1909). Přesto, že konstituční tendence zprvu podpořil během svého regentství v Tabrízu, se ukázalo, že šlo spíše o politickou kličku proti otci. Zakrátko si Mírzá Mohammad uvědomil, že se demokracie příliš neslučuje s jeho typicky Qádžárovským absolutistickým stylem vlády.

Navzdory sepsání ústavy a vzniku *madžlesu* bylo obyvatelstvo stále znechucené a nepokojné a to kvůli situaci v zemi, která byla hlavně dohrou "úspěchů" minulého panovníka. Každá změna panovníka je vhodným okamžikem projevů snahy o odštěpení, změny a uvolnění poměrů, nebo jen principiálních nepokojů. V bouřlivých a nestálých letech začátku nového století k takovým projevům snad ani změny panovníka nebylo třeba. Přijetí konstituce a vznik parlamentu sice mohly být znamením změny k lepšímu, ale to byla jen otázka úhlu pohledu a velké množství obyvatel Persie v novém uspořádání moci mnoho dobrého neviděla. V ústavě a parlamentu bylo podle mnohých Peršanů možné spatřovat také pouze jen zahraniční vliv. Bylo také třeba vysvětlit obyčejnému obyvatelstvu, k čemu to vlastně všechno je. Na druhou stranu, vytvoření *madžlesu* a ústavy dalo podnět pro vznik politických uskupení a periodik po celém a cenzury dalo prostor rozvoji nových menších politických hnutí i mimo hlavní město. V souvislosti s novým zákonodárným systémem totiž ve všech větších (krajských) městech vznikly parlamentní budovy, kolem kterých se tato politická uskupení mohla shromažďovat (Axworthy, 2009: 151).

Nespokojenost a nepokoje nadále narůstaly. Šáh Mohammad Alí tedy 17. prosince 1907 svolal vládu pod falešnou záminkou jednání a

kromě předsedy vlády Násérolmolka, nechal všechny představitele konstitučního hnutí zatknout. 22. prosince byl sestaven nový kabinet a situace se na chvíli uklidnila (http://www.iranchamber.com/history/constitutional_revolution/constitutional_revolution.php).

3.2 Ústava a *madžles*

Přijetí ústavy bylo částečně inspirováno mladoosmanským hnutím, kterému se ovšem projekt konstituční monarchie podařilo udržet jen několik let. Perská konstituce se v platnosti udržela podstatně déle a stala se tak zcela zásadní událostí v celém regionu. Konceptuálně byla vytvořena podle Belgického vzoru z roku 1832 (Axworthy, 2009: 153).

První *madžles* se sešel 7. října 1906. Poslanci byli voleni ve dvou kolech. Systém byl takový, že v jednotlivých provinciích byli zvoleni delegáti do krajského zastupitelstva a ti potom volili do národního zastupitelstva, *madžlesu*, v hlavním městě. Za Teherán pak byli poslanci voleni rovnou. První *madžles* ještě nebyl sestaven na základě všeobecného práva. Sto padesát dva křesel obsadili zástupci vyšší a střední třídy, zejména z řad "vůdců revoluce". Populace byla rozdělena do šesti skupin na Qadžárovské prince, duchovní, "šlechtu", vlastníky půdy, obchodníky s pevným místem obchodu a obchodníky a řemeslníky patřící do různých cechů a spolků bez pevného místa. Každá skupina si volila jednoho delegáta do místního zastupitelstva v hlavním městě jednoho ze 156 regionů a ti teprve volili jednoho muže, který je bude zastupovat v Národním shromáždění. Teherán byl rozdělen do čtyř samostatných okrsků. Poslanci byli voleni na dva roky, přičemž jejich volební období se počítalo od příjezdu do hlavního města. Po skončení volebního období mohli být zvoleni znovu. K platnosti rozhodnutí *madžlesu* bylo potřeba přítomnosti dvou třetin poslanců (Abrahamian, 2006: 45).

Poslanecká přísaha: *"My, zde podepsaní, se svědectvím Božím přísaháme na Korán, že tak dlouho, dokud budou práva shromáždění a jeho členů respektována v souladu s těmito předpisy, budeme plnit s největší pravdou, ctí, pracovitostí a úsilím povinnosti svěřené nám, že budeme jednat loajálně a pravdivě k našemu spravedlivému a čestnému panovníkovi. Nikdo nespáchá zradu v respektu ke trůnu a lidem(občanům) a bude mít na zřeteli jen blaho Persie."*

Šíitský směr islámu zůstal nadále hlavním náboženstvím. Pro některé etnické a náboženské menšiny byla vyhrazena zvláštní křesla, což zaručovalo spravedlnost i pro minoritní skupiny obyvatelstva. Svě zastoupení tak měli v parlamentu Arméni, Židé a Zoroastriánci. Zvláštní místo si vydobyli i Ázerové, vedeni předními obchodníky z Tabrízu, navázanými na demokratické politické strany na Kavkaze (Abrahamian, 2008: 45).

Prvním úkolem *madžlesu* bylo vytvoření a sepsání ústavy. Ta byla ratifikována Mozafaroddínem třicátého prosince 1906. Padesát jedna článků se týkalo samotného základního zákona. Volební zákon byl rozpracován v dalších tři a třiceti člancích. Navazující a doplňující část byla podepsána již novým šáhem Mírzou Mohammadem, 7. října následujícího roku.

"Ústava¹⁰ jasně stanovila, že šáhova svrchovanost vychází z lidu a je mu udělena na základě důvěry."¹¹ Svrchovanost tedy šáhovi nenáležela z rukou Božích, jak tomu bylo doposud. Protože to bylo v rozporu s myšlenkami šíitského islámu a názory většiny duchovních, kteří v době čekání na Mahdího formálně neuznávali světské autority (Axworthy, 2009: 153)

---

¹⁰ Viz přílohy.

¹¹ Axworthy, 2007: 154.

3.3 Smlouva o rozdělení Persie

Zahraniční mocnosti, tedy Rusko a Velká Británie, se ke všem událostem probíhajícím na domácí perské politické scéně a snahám chovaly zcela přehlíživě. Nakonec těchto turbulencí spíše využili a 31. srpna 1907 podepsaly obě mocnosti v Petrohradě smlouvu o rozdělení Persie do svých sfér vlivu. Britům patřila oblast Balúčistánu a jihovýchod obecně, čímž si chtěli Britové zajistit hranice se svým koloniálním indickým panstvím. Celý sever, čítající většinu velkých, významných měst, jako Jazd, Esfahán, Teherán či Mašhad, spadal do ruské sféry vlivu. Perská vláda se to oficiálně dověděla až 7. září 1907¹² (Axworthy, 2009: 156; http://www.iranchamber.com/history/constitutional_revolution/constitutional_revolution.php).

4 OBČANSKÁ VÁLKA 1908

Šáh Mohammad Alí se rozhodl navázat na předešlou tradici a vrátil se k původní absolutistické podobě vlády v celém rozsahu. Zrušil parlament, nechal pozatýkat valnou většinu významných osob revoluce a uchopil vládu do svých rukou. Pravděpodobně však nepočítal s tak výrazným odporem, se kterým si ani jeho armáda nebyla schopna poradit. Po celé zemi se rozhořela vzpoura. Lidé se rozhodli bojovat za svou svobodu se zbraní v ruce a nenechat si ji zase vzít.

Povstalecké jednotky osvobodily klíčová města a strategická místa a pak vzaly útokem i hlavní město Teherán. Šáh Mohammad Alí byl poražen a musel nakonec emigrovat do Ruska. Konstituční hnutí ustavilo novou vládu a znovu otevřelo parlament. V následujících letech se vláda snažila stabilizovat situaci v zemi a obnovit pořádek a nezávislost na zahraničních mocnostech. V zemi byl však příliš velký chaos a panoval nespokojenost jak mezi lidem a dvorem, tak mezi kmeny, který ještě umocnil nátlak ze zahraničí díky přítomnosti jejich vojsk. Konstituční revoluce tak nakonec, přes všechny snahy, skončila v bezvýchodné situaci. Druhý

---

¹² Obrázek viz příloha

madžles byl na nátlak zahraničních mocností 24. prosince 1911 rozpuštěn.

Následující tři roky byly vyplněny mocenským bojem, kdy spolu o Persii soupeřily Rusko a Velká Británie, bez ohledu na to, že v zemi spolu soupeří jednotlivé kmeny a frakce. Toto neklidné období končí v roce 1914 vypuknutím první světové války.

4.1 Šáhův převrat

Šáhovi se ústavní principy příliš nelíbily. Pro Qádžárovce, navyklého vládnout svým despotickým způsobem šlo o ponižující, a hlavně omezující, způsob vlády. Vzhledem k těmto okolnostem a aktuálnímu stavu země měl Mohammad Alí pocit, že má svázané ruce. V únoru 1908 na něj byla nastražena bomba a spáchán neúspěšný atentát. Situace se opět začala přiostrřovat a nakonec se vyhrtila až v jakési malé vojenské povstání v Teheránu. Jednalo se o vyústění zamotaného klubka intrik na královském dvoře. Manipulovat vnitřní politikou státu se skrze dvůr snažil jak britský velvyslanec Marling, tak i jeho ruský kolega Zapolski. Šáh udělal u dvora podstatné čistky, s velvyslanci však nemohl nic dělat. Dostal se tak pod silný nátlak ze strany mocností a k tomu ho navíc brzdil parlament (Abrahamian, 2008: 49-51).

3. června 1908 si proto pozval předáky konstitučního hnutí do zahrad za Teheránem, kde je nechal uvěznit. Utéct se povedlo jen jednomu. Šáhovi to však stále bylo málo a proto, na popud atentátu na jím zvoleného ministra, 24. června nařídil plukovníkovi Liakhovi, ruskému důstojníkovi kozácké brigády¹³ *madžles* rozstřílet. Začala proto palba z děl, která neustala, dokud nevylezli všichni členové *madžlesu* ven. Přeživší poslanci, pokud nebyli zatčeni, se uchýlili na cizí ambasády, kde hledali ochranu. (Katouzian, 2006, 35)

¹³ Kozácká brigáda byla zřízena roku 1897, po Teheránském povstání, na žádost perského šáha Náséroddína (1848-1896) (Axworthy, 2007: 147).

Šáh se tak, za podpory a pod tlakem Ruska a Velké Británie, rozhodl vrátit k absolutismu způsobem sobě vlastním. To bylo na Perské obyvatelstvo již skutečně příliš a velmi rychle se po celé zemi začala šířit povstání proti této tyranii. Centrum konstitučního hnutí se přesunulo do Tabrízu, kde začalo budovat nový odpor proti vládě. Šáh chtěl dokončit, co začal, a tak se Tabríz, jedno z největších a nejdůležitějších měst Íránu, dostal do obležení 40 tisíc vojáků. Málokdo se chtěl nechat připravit o nově nabyté svobody a možnosti. Konstitucionalisté zahájili povstání, které takřka svévolně a nezávisle propuklo na několika místech zároveň. Proti šáhově tyranii se postavily usedlé i kočovné kmeny, bez ohledu na etnickou nebo náboženskou příslušnost (<http://www.iranian.com/Opinion/2000/April/Constitution/index.html>).

4.2 Ohniska odporu

Nejvýraznější odpor vzešel na jihozápadě, kde se zformovala armáda z kmene Bachtijárů, která táhla na Teherán. Na severozápadě země se mezitím zformovaly jiné, menší ozbrojené skupinky, vedené povětšinou bývalými zbojníky, které systematicky obsazovaly strategické pozice. 17. února 1909 obsadili město Rašt a během března blízký Qazvín, díky čemuž získaly pod kontrolu také všechny hlavní cesty v okolí (http://www.iranchamber.com/history/constitutional_revolution/constitutional_revolution.php).

22. dubna se povedlo pod velením Sattár Chána a Báqer Chána probít blokádu Tabrízu. Ztráty na straně konstitučního hnutí byly značné. Osvobození Tabrízu bylo ovšem klíčové. Sattár Chán byl za své hrdinství odměněn titulem "*sardár-e mellí*" - generál národa a Báqer Chán "*salár-e mellí*" - vůdce národa.¹⁴ Mezitím z Qazvínu a Raštu vyrazila, pod vedením Jepre Chána a brigandýra Mohího "konstituční vojska" na Teherán. Bachtijárové pod velením Samsána Soltáne a Alíqolíchána

¹⁴ <http://www.iranchamber.com>

začali 22. června obléhat Qom a 8. června se jim ho podařilo dobýt (Abrahamian, 2008: 49-51).

Rusové a Britové mezi tím propadli panice. Obě mocnosti se 100 let snažily ovládnout Persii a zároveň zamezit, aby to udělala ta druhá. Ani jedna mocnost si tedy netroufala do průběhu revoluce nějak výrazně zasahovat. Vzhledem k tomu, že většina událostí se seběhla na severu země v ruské sféře vlivu, neměla Británie ani moc možnost se zapojit. Rusko v té době nemělo sílu aby Irán obsadilo, kvůli revoluci, která vypukla po Rusko-japonské válce (<http://nmhm.washingtondc.museum/exhibits/mcgee/mcgee.html>).

Mocnosti však nechtěli ztratit šáha, skrze kterého mohly zemi ovládat. Rusové začali nakonec přeci jen jednat a 12. července 1909 vyslali své jednotky do Gílánů. Ozbrojené složky konstitučního hnutí z Gílánů se s těmi Bachtijárskými sešly 60km od Teheránu a s využitím momentu překvapení se probily Šáhovou armádou. Třem tisícům dobře vyzbrojených vojáků se povedlo dostat do Teheránu, kde se po krutých bojích v ulicích a na *bázaru* povedlo zatlačit kozáckou brigádu a donutit ji ke kapitulaci. 16. června 1909 byl Teherán pod kontrolou konstitučních vojsk (Abrahamian, 2008: 49-51; http://www.iranchamber.com/history/constitutional_revolution/constitutional_revolution.php).

4.3 Stabilizace do 1. sv. v.

Den po dobytí Teheránu konstitučními vojsky utekl šáh Mohammad Mírzá Alí Qádžár na ruskou ambasádu, kde požádal o azyl. Na ambasádě potom přečkal první nepokojné měsíce nové vlády aby pak 10. září 1909 mohl opustit zemi do ruského exilu. Již během svého dlení na ruské ambasádě byl oficiálně zbaven vlády a na jeho místo byl dosazen třináctiletý Soltan Ahmad Qádžár. Do jeho plnoletosti byl regentem jmenován Ázádolmolk (Axworthy, 2009: 151).

Po převzetí vlády mladičským šáhem Ahmadem, za kterého fakticky vládl Ázádolmolk, došlo k podstatným výměnám lidí na důležitých postech. Spousta prominentních politiků a duchovních byla popravena, jako například jeden z někdejších vůdců revoluce z počátečních let, *Ájatolláh* Fazolláh Núrí. Ten byl jedním z vlivných duchovních, který svými výstupy podpořil první úspěchy z roku 1906 "první vítězství" hnutí. Později se však od protestů distancoval, jelikož si uvědomoval hrozbu v podobě částečné ztráty moci. Nevěřil, že by mohla demokracie fungovat bok po boku s politickými myšlenkami islámu. To vše odůvodnil původem demokratického systému ze stran západu. Demokracii přímo odsoudil, jako neslučitelnou s islámem. Označil ji za pocházející ze západního světa, který je plný nevěřících. Jeho komplikovanou situaci zpečetil Mohammad Kázem Chorásání, který ze svého působiště v Nadžafu prohlásil Núrího za nemuslima. Mnoho duchovních bylo proti konstitučnímu programu, nebo přinejmenším podporovali monarchisty. Núrí byl uvězněn několik dní po dobytí Teheránu a byl popraven za údajné napojení na puč z června 1908. Mimo to došlo k mnoha úkladným vraždám, a to na obou stranách. Zahynul tak Sajjid Behbahání, nebo generál národa Sattár Chán (Abrahamian, 2008: 53; Axworthy, 2009: 156-157).

Jednoduše řečeno, v zemi nastal chaos, kterého se jen tak nedařilo zbavit. Vázl výběr daní a státní aparát s výjimkou hlavního města moc nefungoval. Jednotliví kmenoví vůdci se snažili uchopit místní vládu do svých rukou a země se tak začala pozvolna rozpadat. Na celém území se objevovala spousta banditů, loupežných přepadení a rabování (Katouzian, 2006: 57-58).

„Vytrácela se víra v konstitucionalismus a v konstitucionalisty. Mezi lidmi nabylo slovo konstitucionalismus význam zabíjení a loupení, kdykoli byl tedy někdo zabit, nebo oloupen, řekli že byl konstitucionalizován.“ (Katouzian, 2006: 58).

Po 17 měsících bojů, rozvratů, chaosu a cizích intervencí byl znovu obnoven parlament. Se situací v zemi si však nedokázal poradit. Všechno navíc ztěžovala kozácká brigáda pod ruským velením. To všechno se ústavní vláda snažila kompenzovat zřízením četnictva za pomoci švédských důstojníků (Axworthy, 2009: 157).

4.3.1 Morgan Shuster

Aby bylo možno vytáhnout zemi z krize, bylo nutno zejména zrevidovat ekonomiku. V Persii se však nenašel vhodný člověk, který by mohl zastat post ministra financí. Zahraniční pomoc byla proto nutností. Perská vláda požádala o příslušnou osobu Spojené státy americké, protože v té době byly vzorem progresivní demokracie a navíc byly dost daleko na to, aby ohrozily Perskou suverenitu. Do úřadu tak byl dosazen washingtonský právník William Morgan Shuster, který měl četné zkušenosti z amerických kolonií na Kubě a Filipínách. Do úřadu nastoupil 12. května 1911 ale v úřadě vydržel jen do prosince. Rusům ani Britům se takříkajíc "nehodil do krámu" a nakonec byl tento schopný muž ze svého úřadu za pohnutých okolností odvolán. Ruská ambasáda pohrozila intervencí a předložila *madžlesu* ultimátum. Téměř každý si v Persii uvědomoval, že se ruské armádě nedá vzdorovat, obzvláště za přítomnosti elitních kozáckých jednotek pod ruským velením. *Madžles* se snažil udržet perskou suverenitu alespoň formálně a ultimátum odmítl. Ruská reakce se dala očekávat. Došlo k přesunutí carských jednotek ke Qazvínu a hrozilo obsazení Teheránu Rusy. Premiér Samsam nakonec neměl jinou možnost, než Shustera opravdu odvolat¹⁵. Nezůstal jen při tom a s posvěcením regenta Ázádolmolka se rozhodl rozpustit celý parlament. Poslanci se však nechtěli vzdát svých postů a nesouhlasili s tímto krokem. Samsam je potom za pomoci Bachtijárů pod vedením

¹⁵ Většina Peršanů si uvědomovala Shusterův přínos zemi a nechtěla se Rusům podvolit. Protesty proti jeho odvolání byly zaznamenány v několika větších městech. V Teheránu dokonce proběhla demonstrace žen za setrvání amerického ekonoma v úřadě. Proti Rusům byl dokonce Áchondem Chorásáním vyhlášen džihád, který se tento duchovní rozhodl vést osobně. Krátce po tomto smělému činu však onemocněl a zemřel, což je připisováno ruské tajné službě (Katouzian, 2006: 64)

Přestože Shusterovo působení nebylo dlouhé, jeho přítomnost v zemi a neméně pak jeho práce, byla pro Persii velkým přínosem.

Jepre Chána, hrdiny předchozích bojů proti šáhovi Mohammadu Alím, nechal vyprovodit z budovy parlamentu (Katouzian, 2006:62-64).

Z tohoto popudu se rozhořela série protestů, zejména ve větších městech, které se rozhodli ve své sféře vlivu Rusové potlačit násilím. V Tabrízu tak byl dav zmasakrován ruskými jednotkami. Nejinak tomu bylo v Mašhadu, kde se protestující shromáždili ve svatyni Imáma Rezy. Rusové pak začali mešitu bezděčně ostřelovat děly. Pro šíitskou veřejnost bylo něco takového zcela neslýchané. Následovala vlna dalších protiruských protestů po celé zemi¹⁶. Všechny tyto protesty však byly víceméně k ničemu. Vláda pomalu ztrácela vliv a situace v zemi byla horší a horší. Následující tři roky se nic nezměnilo, tedy rozhodně ne k lepšímu (Katouzian, 2006:64-65).

V roce 1912 přestalo Královské námořnictvo jejího veličenstva používat k pohonu svých lodí páru a zavedlo spalovací motory. Pro Brity to mimo jiné znamenalo také nutnost zabezpečení stálého přísunu ropy. Většina ropy pak plynula z D'Arcyho koncese z roku 1901, díky které se v roce 1908 podařilo najít do té doby největší ropné pole na světě. Britská vláda proto odkoupila od Anglo-perské ropné společnosti, roku 1914 majoritní podíl (Axworthy, 2009: 159).

5 SVĚTOVÁ VÁLKA A ZMĚNA KRÁLOVSKÉ DYNASTIE

Již samotné vypuknutí světové války bylo předznamenáním velkých změn pro celý svět. Ačkoli to tak na začátku nemuselo vypadat, měla na zemi válka silný dopad a znamenala ve finále velký obrat v následujícím dění. Do země vstoupila další vojska a situace pro Persii a její suverenitu nebyla nikterak příznivá. Přes všechno se jí ale, především díky shodě okolností mimo Persii samotnou, podařilo udržet.

Díky revoluci a občanské válce v Rusku se znásobil Britský vliv, přítomnost v zemi a tlak na vládu. Británie však brzy ztratila sílu byla

---

¹⁶ Výjimečné nebyly ani písemné projevy, jako útočné články v novinách, básně a "protestsongy" (Katouzian, 2006: 64-65)

nucena soustředit své síly v regionu jinam. Během dvacátých let pak Královské jednotky zemi postupně opouští.

Na scénu se pak, také díky Britům, dostal kozácký důstojník Rezá Chán. Teprve jemu se povedlo stabilizovat vnitřní situaci, čímž upevnil jak pozici svou, tak i nelehkou pozici země. Svým nástupem k moci, který vygradoval až k jeho zvolení šáhem, tak Rezá završil jednu složitou kapitolu Persie. Zpětně tak potažmo završil a dokončil revoluci, ačkoli tak nasměroval Persii jinou cestou a s trochu jinými ideály, než bylo na začátku století v očekávání.

5.1 Světová válka

Ačkoli by se zdálo, že revoluční nadšení po událostech z roku 1911 opadne, opak byl pravdou. S první světovou válkou, se objevila nová naděje na změnu. Bylo také nutno rozhodnout, co se s Persií stane během této války. Třetí *madžles* byl tedy otevřen 6. prosince 1914 a rozhodnul o neutralitě Persie ve světové válce. Během jednoho roku mimo to také schválil zákon o branné povinnosti, novém rozpočtu a dani z nemovitosti. Nakonec byl opět uzavřen, téměř přesně po roce svého obnoveného fungování, 14. prosince 1915. Opakovala se totiž situace z roku 1911, ruské jednotky opět opustily Qazvin a pohnuly se směrem k hlavnímu městu. Množství lidí díky tomu opustilo Teherán a uteklo do Qomu a pak do Kermánšáhu. *Madžles* se tedy již znovu nemohl sejít pro nedostatečný počet přítomných poslanců (http://www.iranchamber.com/history/constitutional_revolution/constitutional_revolution.php).

Mezi tím v Gílánu vypuklo povstání Ázerů. Zbojníci se skryli v hustých lesích Gílánských hor Zagroz u kaspického moře. Příznačně si dali jméno *Džangalí*, podle lesů, v nichž se skrývali. Povstání vedl charismatický vůdce Kúček Chán. Tento muž se na začátku revoluce přidal ke konstitučnímu hnutí a během občanské války v roce 1909 se účastnil bojů a tažení na Teherán. V roce 1914 se opět angažoval v

konstitučním hnutí a snažil se s ostatními vůdci revoluce vytvořit příslušné reformy ke zlepšení situace v zemi. Po neúspěších těchto snah se odebral zpět do Gílanu, kde na začátku světové války začal bojovat proti Rusům a jejich jednotkám u Kaspického moře na vlastní pěst (Abrahamian, 2008: 59-61).

1.sv. válka, jako taková, začala v Persii v roce 1916, kdy do země ze severozápadu vtrhla Osmanská a Německá vojska. Ačkoliv Persie vyhlásila neutralitu, stálá přítomnost Ruských vojsk o tom trojspolek nepřesvědčila. Velká Británie zřídila na jihu země jednotky *South Persian Rifles*, na ochranu ropných vrtů (Axworthy, 2009: 60).

Během války se velmi silně projevila etnická rozštěpenost Persie. Turkické kmeny povětšinou podporovaly Osmanskou říši a Německo. Zejména se jednalo o Ázery na severozápadě, kteří byli z jihu podporováni kmenem Qaškájů.¹⁷ Britové si naproti tomu, krom zřízení speciálních jednotek, zajistili řadou smluv¹⁸ Arabské a Bachtijárské kmeny na jihozápadě země. (Abrahamian, 2006: 59-60, Axworthy, 2009: 160-161).

Těsně po válce vypukl hladomor. Opět se projevila ekonomická provázanost s Ruskem. Před rokem 1914 připadalo na Rusko 65% zahraničního obchodu. Po 1. světové válce toto číslo, v důsledku revoluce v Rusku, kleslo na 5%. Hladomor následně přešel v epidemii tyfu chřipky. (Axworthy, 2009: 60)

---

¹⁷ Na jihu mezi Qaškáji byla pozoruhodná přítomnost německého dobrodruha Wassmuse, který v regionu Perského zálivu vedl boje proti britům. Wassmuss je často přirovnáván k Lawrencovi z Arábie. Wassmuss byl poslán do Šírázu jako německý konzul. Později však s podporou místních kmenů útočil a likvidoval britské jednotky v Persii s cílem otevřít koridor díky kterému by jednotky Trojspolku mohli zaútočit na Britskou Indii. Nakonec byl ale jedním z Qaškájských náčelníků zrazen a konec války strávil v britském zajetí. (Pierre Oberling, 2003; <http://www.iranicaonline.org/articles/qasqai-tribal-confederacy-i> - 25.4.2012)

¹⁸ Například Bachtijárové se zavázali chránit ropné vrty na svém území, za což získávali 3% z celkového zisku Britské ropné společnosti. (Abrahamian, 2006: 57)

5.2 Britské snahy o protektorát 1919

Díky první světové válce a turbulencím, které ji provázely, Rusko na jistou dobu částečně přišlo o vliv v regionu. Pro Persii to přineslo jakési uvolnění a země dostala čas postavit se na nohy. Ruské místo samozřejmě ihned zaujala Británie. Přítomnost britských vojsk se ještě znásobila. Díky zrušení smlouvy z roku 1907¹⁹ Britům navíc nic nebránilo přesouvat svá vojska po zemi takřka libovolně. Bývalý indický místokrál lord Curzon se v roce 1919 snažil u dvora v Teheránu prosadit smlouvu, díky které by se Persie dostala pod britský protektorát. Británie by tak získala nárazníkové pásmo pro obranu Indie před, nyní již bolševickým Sovětským svazem, a zároveň by se dostala k íránským nerostným zdrojům a měla by odbytiště pro své produkty. Smlouva měla za cíl především rozšíření koncesí. Šáh měl dostat půjčku na 2 miliony liber, kterou by ale z větší části utratil na výplatách britských úředníků, kteří by byli dosazeni do lukrativních postů. Ahmad Šáh smlouvu úslužně přijal a podepsal. Proti ovšem byli duchovní a všechny politické strany a organizace. Smlouva nakonec nebyla ani předložena k ratifikaci *madžlesu*, takže na základě ústavního práva nenabyla platnosti. Zdiskreditovali ji navíc sami Britové, protože její prvotní hladké přijetí bylo doprovázeno bezpočtem nemalých úplatků na řadě míst (Katouzian, 2006: 91-107).

Britové se snažili stabilizovat situaci v Persii a potlačit místní rebelie. Britským jednotkám velel generál Dunsterville, který v regionu operoval již během světové války. Dunstervilleova neschopnost porazit separatistické jednotky *Džangalí* v Gílánu jen snižovala Britskou, i tak nikterak valnou pověst. Nakonec byl Dunsterville vystřídán generálem Ironsidem, který se projevil také jako dobrý politik, který je schopen odhadnout situaci a myslet do budoucna. Ironside věřil v Peršany a zastával názor, že by se Británie neměla do jejich vnitřních záležitostí míchat. Navíc si byl vědom špatné politiky, kterou Británie vedla, a viděl její důsledky. I proto bylo jedním z jeho prvních kroků odvolání ruských

---

¹⁹ Mezinárodní smlouvy se váží na jméno státu, smlouva tak zanikla se změnou režimu v roce 1917.

důstojníků z kozácké brigády, což bylo z jeho strany překročením pravomoci a šáh na to přistoupil jen s velkou nevolí. Ironside jmenoval perské důstojníky a do jejich čela dosadil Rezu Chána, který se mu zdál nejschopnější. Byl si vědom, že se Británie bude stahovat z Persie spíše dříve, než později. Předpokládané stažení Britů bylo naplánováno na duben 1921, ale nakonec Ironside opustil Persii již v únoru.

16. února 1921 se Rezá Chán vydal s 2500 kozáky na Teherán. Do města bez odporu vstoupili o pět dní později. Ahmad šáh Rezu jmenoval vrchním velitelem perských vojsk a předal mu pravomoci sestavit novou vládu. Do jejího čela dosadil Rezá novináře Sajjeda Zijá Tabátábá'ího. Ten se, ale po několika měsících díky svému pověstnému „anglofilství“ zprotivil nejen Rezovi, když chtěl do čela armády postavit britské důstojníky.

Čtvrtý *madžles* se sešel v 21. Června 1921 a fungoval do 20.3. 1923. Jeho nejdůležitějším rozhodnutím bylo zrušení smlouvy mezi bývalým premiérem a vládou Velké Británie, o ustanovení Perské říše britským protektorátem. *Madžles* totiž nemohl, před podepsáním, na toto téma ani diskutovat. Dle ústavy však nemohla smlouva vstoupit v platnost, nebyla-li ratifikována parlamentem. Dalším, bezpochyby důležitým krokem, bylo navázání přátelství se Sovětským svazem, které zajistilo nejen stažení vojsk z Gílánů a umožnilo tak konečně ukončit tamější sedmiletou vzpouru, ale i zrušení všech smluv a koncesí vzniklých v minulosti za Carské vlády. Mimo to byl také schválen nový registr nemovitostí a v neposlední řadě bylo vysláno šedesát studentů na zahraniční university (http://www.iranchamber.com/history/constitutional_revolution/constitutional_revolution.php).

Jako ministr války se Rezá zhostil těžkého úkolu obnovení vlády v celé Persii. Země byla rozvrácená a neměla daleko k rozpadu. Centrální vláda de-fakto neměla v zemi vliv již několik let. Jednotlivé kmény se snažily o osamostatnění svých tradičních území a odtržení od Persie.

Díky ukončení ruské podpory gílánských jednotek *Džangalí* a na konci roku 1921 se mu podařilo je porazit. Kúček Chán, vůdce gílánských separatistů, sice unikl, ale umřel v horách Chalchal. Následovala série bojůvek s Brity podporovanými arabskými kmeny v Chúzestánu, s Lúry, Turkmény a Bachtijáry. Díky odvěké nevraživosti mezi kočovníky a ve městě usazenými lidmi tyto mnohdy brutální a zákeřné střety přijala společnost celkem dobře (Abrahamian, 2008: 63)

5.3 Pád Qadžárovců a nástup dynastie Pahlaví

Po roce 1921 Rezá svou pozici jen upevňoval. Spojil se s konzervativními kruhy a tak získal značnou podporu pro svůj reformní program. Nakonec byl roku 1923 jmenován premiérem. Ve stejném roce odjel šáh Ahmad na takzvanou dovolenou, ze které se již do vlasti nikdy nevrátil. Rok nato se Rezá snažil prosadit myšlenku vytvoření republiky. Ze svých snah nakonec musel ustoupit, protože se neseťkaly s příliš kladnou odezvou. Aby si pak znovu upevnil spojení s konzervativci, vykonal v roce 1925 pouť do Nadžefu.

Pátý *madžles* se sešel 11. února 1924, v období s největší tenzí. Po Rezově neúspěšném pokusu vytvořit republiku po vzoru Turecka. Rezá pak začal vydírat, zastrašovat a odstraňovat jednotlivé členy *madžlesu*, aby byl ze své stávající pozice ministra války dosazen na trůn. Qadžárovský panovník byl *madžlesem* jednohlasně sesazen poté, co projevil zájem o návrat do země. Na konci roku 1925 byl odsouhlasen návrh na výměnu dynastií a tak mohl být 25. dubna roku 1926 Rezá korunován.

6 ZÁVĚR

Konstituční revoluce bývá obecně hodnocena jako neúspěšná. A to zejména proto, že cíle a ideály revolucionářů nebyly zcela úspěšně naplněny. Konstituční hnutí si na začátku revoluce vytyčilo několik cílů.

Tím prvním, který dal posléze jméno celé revoluci, bylo vytvoření ústavy a parlamentu. Dalšími cíli byla modernizace, centralizace, silná vláda a vymanění se ze zahraničního vlivu. Z tohoto pohledu je možno úspěšnost revoluce jednoznačně odsoudit, protože se, krom vytvoření ústavy, nepovedlo ani jednoho cíle reálně dosáhnout. Nutno však podotknout, že toto hodnocení se odráží o obecně vymezený konec revoluce, tedy rozpuštění parlamentu na nátlak Ruska v roce 1911. V průběhu revoluce však k několika významných úspěchům došlo. Povzneseme-li se tedy nad všechny vyřčené soudy a zažitě vymezení revoluce, můžeme s odstupem, z dlouhodobého hlediska, přeci jen dojít k poněkud odlišnému závěru.

Nejdůležitějším a největším úspěchem revoluce bylo vytvoření *madžlesu* a ratifikace ústavy, k čemuž došlo, za daných okolností, zcela bezprecedentně bez jakéhokoli krveprolití a větších ztrát na životech hned v první fázi revoluce. Projevila se tak moc duchovenstva a soudržnost obyvatel monarchie, což motivovalo takřka celou populaci v následujících krušných časech. Dalším důležitým úspěchem bylo vítězství v občanské válce a svržení šáha Mohammada Mirzy Alího. Toto vítězství dokládá neopomenutelnou změnu, kterou prošla perská společnost na počátku dvacátého století a díky které již návrat k absolutistickému způsobu vlády a celkovému socio-politickému konceptu země před revolucí nebyl možný. Za finálním neúspěchem z roku 1911 byl beze sporu zahraniční vliv, který je v souvislosti s revolucí velkou otázkou. Bez zahraničního vlivu by revoluce v roce 1905 patrně ani nevypukla. Naopak bez revoluce by Persie pravděpodobně zahraničnímu vlivu nakonec podlehla a zcela by zanikla. Z pohledu vnějšího pozorovatele můžeme říct, že Persie na přelomu století neměla, jako stát, daleko ke svému zániku. V tomto ohledu se dá říci, že se Peršané díky revoluci zachránili před úplnou ztrátou suverenity.

Na druhou stranu vyvolala revoluce a následující občanská válka, ruku v ruce se silným zahraničním vlivem, nestabilitu a zmatek v zemi který se posléze projevil dlouhým obdobím faktického bezvládí. Centrální

vláda, přes všechny snahy parlamentu a vůdců revolučního hnutí, měla v zemi, mimo hlavní město, jen pramalý vliv. Z této strany věci přinesla revoluce do země jen bídu, chaos a rozvrat. Paradoxně tak málem zapříčinila to, co se snažila odvrátit. Nebýt několika "šťastných" okolností a neformálního souboje Ruska s Velkou Británií, byla by se země rozpadla, nebo spíše, by byla roztrhána mezi okolní státy. Tomu nasvědčuje, mimo jiné, i smlouva o rozdělení Persie z roku 1907, mezi Ruskem a Británií. Ne jinak tomu bylo i během Světové války. V podstatě se dá říct, že Persie si udržela svou samostatnost na začátku minulého století jen díky mnohým "štěstím v neštěstí".

Hodnotíme-li revoluci také podle jejího dopadu na Persii v pozdějších letech, můžeme ji v zásadě hodnotit kladně. Ústava, bez větších změn, formálně platila až do roku 1979, kdy byla změněna v souvislosti s další revolucí. Instrukce parlamentu přečkala i tuto revoluci a to i se svými zvláštnostmi, jako je zachování křesel pro náboženské menšiny. Zahraniční vliv postupem času přeci jen ustal. Rusko se vzdalo nároků na přivlastnění Persie kvůli vlastní revoluci v roce 1917. Po neúspěšném pokusu o vytvoření protektorátu, opustili ze svých důvodů Persii i Britové. Nelze jim však upírat i pozitivní vliv, který v posledních chvílích své přítomnosti na vývoj následujícího dění v zemi měli. Díky Britům ze země zmizel poslední a klíčový nástroj Ruské moci, v podobě kozáckých důstojníků a faktické dosazení Rezy Chána k moci. Rezá potom zpětně naplnil revoluční cíle z předchozích let. Povedlo se mu upevnit vládu v zemi a zasadil se také o její modernizaci.

Dalším dopadem konstituční revoluce bylo svržení dynastie Qadžárovců a jejich absolutistické vlády. Nástup následující dynastie Pahlaví pak definitivně nasměroval vývoj země zcela jiným směrem. Po téměř dvaceti letech mnohých bojů a chaosu vzešla země jakoby očištěná vstříc lepší budoucnosti. Po četných koncesích, které byly jedním ze zásadních důvodů pro revoluci, zůstalo v zemi několik továren, četná ropná naleziště a rafinerie a vůbec, solidní základ pro potenciální růst průmyslu a ekonomiky. Ačkoli se z pozdějšího dění okolo vládnoucí

dynastie může zdát, že jedna despotie vystřídala druhou, Rezova pevná ruka byla pravděpodobně jedinou cestou, jak ze začarovaného kruhu pohnutého sledu událostí začátku století ven. Srovnáme-li pak hospodářskou, sociální a ekonomickou situaci za Qadžárovců a za Pahlaví, přesvědčíme se že Rezá, při nejmenším, nasměroval potenciál země dovnitř a ne ven, jak tomu za předchozí dynastie bylo. Konstituční revoluce tak ukončila jednu epochu Perské historie a započala moderní dějiny státu. S trochou nadsázky se dá říct, že odkaz konstituční revoluce přežil století a stále trvá. Protože díky změnám které se ve struktuře společnosti udály v průběhu revoluce se z Persie, dnes již Íránu, stal moderní stát schopný konkurence světovým mocnostem a supervelmocím.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Abrahamian, Ervand. A History of Modern Iran, Cambridge: Cambridge university press, 2008, ISBN 13 978-0-511-41399-5

Afary, Janet, "The Iranian Constitutional Revolution, 1906-1911", Columbia University Press. 1996. ISBN 0-231-10351-4

Axworthy, Michael. Dějiny Íránu, Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2009, ISBN 978-80-7106-994-2

Browne, Edward G., "The Persian Revolution of 1905-1909", Mage Publishers (July 1995). ISBN 0-934211-45-0

Cvrkal, Zdeněk, Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-337-4

Eastern History, 336 p. (Oxford University Press, 1991). ISBN 0-19-506822-X

Foran, John. "The Strengths and Weaknesses of Iran's Populist Alliance: A Class Analysis of the Constitutional Revolution of 1905 - 1911", Theory and Society, Vol. 20, No. 6 (Dec 1991), pp. 795–823. JSTO

I.M. Rejsněra a B.K. Rubcová; z ruštiny přeložil kol. Novověké dějiny orientálních zemí. Díl 1 / autor: kol. za redakce, Praha : SNPL, 1961 origin název:Novaja istorija stran zarubežnogo vostoka

Katouzian, Homa. State and society in Iran, New York: I.B.Tauris & Co Ltd, 2006, ISBN 13 978-1-84511-272-1

Keddie, Nikkie. Roots of Revolution. New Haven: Yale University, 1981.

Klíma Otakar, Zarathuštra, Olomouc: Votobia, 2002. ISBN 80-7198-532-5

Mangol Bayat, Iran's First Revolution: Shi'ism and the Constitutional Revolution of 1905–1909, Studies in Middle

PEČENKA, M. LUŇÁK, P. Encyklopedie moderní historie. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-46-X.

Shuster, W. Morgan. The Strangling of Persia, New York: The Century, 1912

ZONIS, Marvin. 1971. The Political Elite of Iran, Princeton: Princeton University Press, 1971. ISBN: 0691000190

ŽALOUDEK, Karel. Encyklopedie politiky. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-75-3.

Internetové Zdroje:

Iran Chamber Society. 2001. Constituonal revolution [online] iran-chamber.com, [citováno 8. dubna 2012] http://www.iranchamber.com/history/constitutional_revolution/constitutional_revolution.php

Iran Chamber Society. 2001. Reza Shah Pahlavi [online] iran-chamber.com, [citováno 11. dubna 2012] http://www.iranchamber.com/history/reza_shah/reza_shah.php

Iran Chamber Society. 2001. Iran after the victory of 1979's Revolution [online] iran-chamber.com, [citováno 13. dubna 2012] http://www.iranchamber.com/history/islamic_revolution/revolution_and_iran_after1979_1.php).

Foundation for Iranian studies. Iran's 1906 constitution, Constitution and its supplement [online] fis-iran.org, [citováno 10. března 2012] <http://fis-iran.org/en/resources/legaldoc/iranconstitution>

Said Amir Arjomand. 1992. Constitutional Revolution, [online] iranicaonline.org, [citováno 15. března 2012] <http://www.iranicaonline.org/articles/constitutional-revolution-iii>

Dr. M.M. Eskandari-Qajar. 1999. In Defense of Monarchy In An Age Of Democracy, [online] qajarpages.org, [citováno 5. dubna 2012] <http://www.qajarpages.org/qajrevol.html>

Denis MacEoin. 1997. Deconstructing and Reconstructing the Shari'a: Babi and Baha'i Solutions to the Problem of Immutability, [online] <http://bahai-library.com>, [citováno 22. března 2012] http://bahai-library.com/maceoin_deconstructing_sharia

Dr. Anita Newcomb McGee. The Russo-Japanese war, 1904-1905, [online] <http://nmhm.washingtondc.museum>, [citováno 9. dubna 2012] <http://nmhm.washingtondc.museum/exhibits/mcgee/mcgee.html>

The Historians of the Constitutional Movement and the Making of the Iranian Populist Tradition

Afshari, M. Reza Afshari. International Journal of Middle East Studies

Vol. 25, No. 3 (Aug., 1993), pp. 477-494

Published by: Cambridge University Press

Article Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/163956>

8 RESUMÉ

Constitutional revolution in Persia was held in years 1905 - 1911. Roots of the revolution were in Qajar despotic rule and its influence on the country. Qajars signed several concessions with Great Britain and Russia. They also took many loans, which threw the country into enormous debt. Persia started to lose its independence. This was among the reasons, why the people of Persia, led by Islamic clergy, decided to rally in the streets in order to demand more rights, among which were the establishment of constitution and parliament and less power for Shah. The initial success was followed by civil war, during which the Shah, realized, that it would not be possible to rule like he ruled before the actual revolution.

Civil war was in the end successful and the constitutionalists won. They established parliament again and managed to rule with the new Shah. Unfortunately, the foreign influence was too strong and it made the struggle for more democratic institutions a lot harder than expected. After this, Persia was on its way to fall apart and to be divided by powers in the region. However, during the WWI, Russians lost their power in the country and even the British had to retreat in order to stabilize the situation at home. All those factors in the end led to a steep increase in democratic tendencies in Persia.

In the end, thanks to the British influence, Reza Shah Pahlavi seized power, overthrew the Qajars and restabilized the devastated country.

9 PŘÍLOHY

Příloha 1

Šáh Mozaffaroddín

Dostupné z: <<http://www.qajarpages.org/mozaffareddinshah.html>>
[online] Citováno dne 25. dubna

Příloha 2

Šáh Mohammad Mirza Ali

Dostupné z <<http://www.qajarpages.org/mohammadalishah.html>>
[online] Citováno dne 25. dubna

Příloha 3

Soltan Ahmad šáh

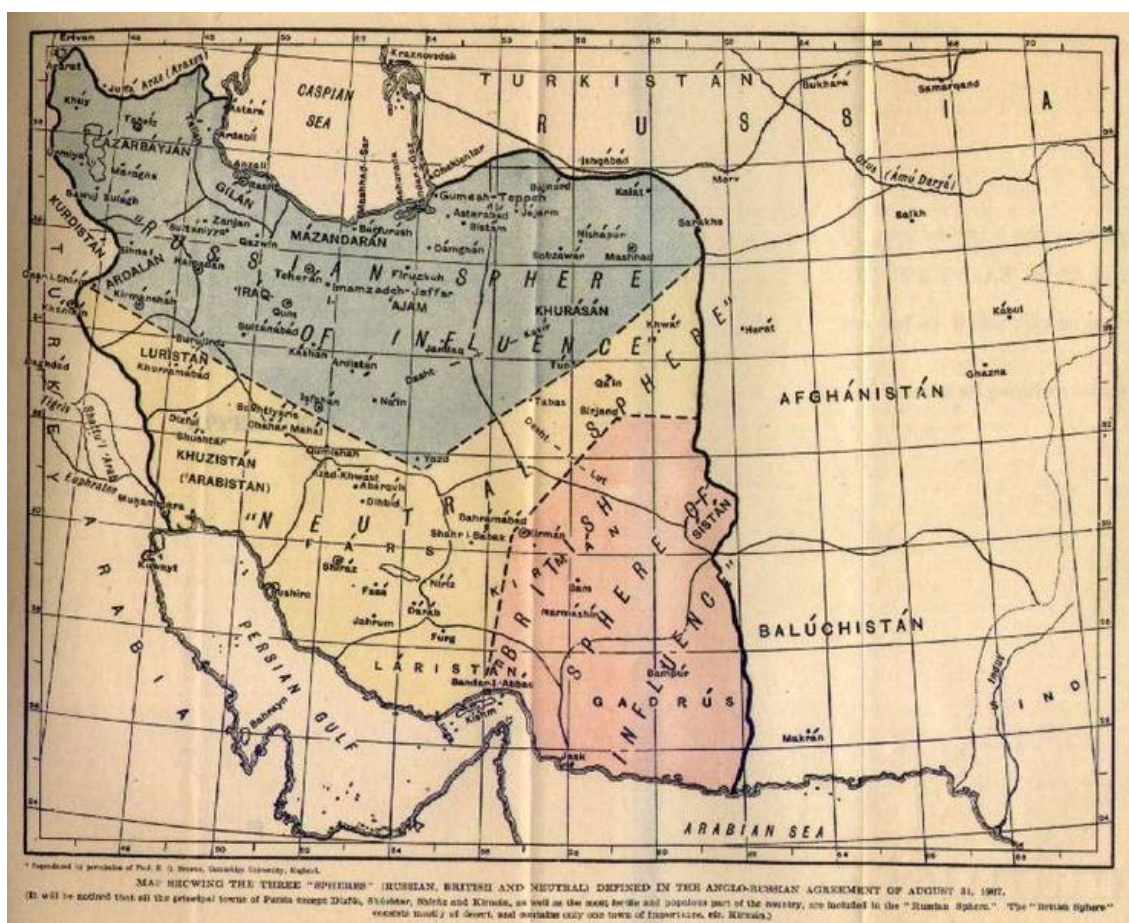
Dostupné

z:

<http://www.iranchamber.com/history/photo_albums/cr_album1/cr_album1.php> [online] Citováno dne 25.dubna

Příloha 4

Mapa rozdělení Persie Anglo-Ruskou smlouvou 1907.

Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:The_Russo-British_Pact_in_1907.jpg [online] citováno dne 25. dubna